

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ

Στην εισαγωγή του παρόντος βιβλίου ο συγγραφέας αναφέρει ότι «*Υπάρχει ένας επίμονος πειρασμός να μεταστραφεί η φιλοσοφία σε κάτι λιγότερο δύσκολο και πιο εύπεπτο από αυτό που είναι*». Κανείς, ωστόσο, δεν θα μπορούσε να του επιφρίψει τη μουφή μας τέτοιου είδους επιφανειακότητας· το αντίθετο μάλιστα. Το βιβλίο του Nagel θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένας περιεκτικός οδηγός εξέτασης όλων των κυριαρχων προβλημάτων της φιλοσοφίας από καταβολής της: το πρόβλημα της σχέσης του σώματος με το νου, η έννοια του εαυτού, η δυνατότητα αντικειμενικής γνώσης, το πρόβλημα του ιδεαλισμού, η ελευθερία της βούλησης, οι ηθικές αξίες, ο θάνατος και το νόημα της ζωής συνθέτουν κάποιους από τους θεματικούς άξονες που αναπτύσσονται σ' αυτό.

Ο στοχασμός του μπορεί να επεκτείνεται σε μια πλειάδα διαφορετικών και ετερόκλητων προβλημάτων –από τη φιλοσοφία του νου και της γλώσσας, ως την ηθική και τη φιλοσοφική ψυχολογία– ωστόσο δεν αποτελεί μια απλή γραμματολογική προσέγγιση που στερείται συνδετικού ιστού. Αυτό που ενοποιεί, σύμφωνα με τον Nagel, όλες αυτές τις περιοχές είναι μια αντίθεση, ή ένταση που χαρακτηρίζει τα δύο είδη σκοπιών τις οποίες μπορούμε να υιοθετήσουμε έναντι του κόσμου και των εαυτών μας: την υποκειμενική σκοπιά, η οποία αντανακλά την ιδιαίτερη οπτική μας γωνία και την αντικειμενική, η οποία αποστασιοποιείται από αυτή την ιδιαίτερη οπτική γωνία και φιλοδοξεί να συλλάβει τον κόσμο *sub specie aeternitatis*. Η ένταση που επισημαίνει σ' όλο το βιβλίο λειτουργεί ενοποιητικά για την ανακάλυψη της κοινής δομής φαινο-

μενικά ανεξάρτητων προβλημάτων, όπως το πρόβλημα του νου, του σκεπτικισμού και της αξίας.

Η θεμελιακή θέση του Nagel που διαπνέει το σύνολο του κειμένου είναι ότι η ταυτόχρονη ύπαρξη αυτών των δύο φαινομενικά δυσταρμονικών σκοπιών δημιουργεί πολλά από τα βασικά προβλήματα της φιλοσοφίας. Θεωρεί ότι κατά κάποιο τρόπο είμαστε παγιδευμένοι ανάμεσα σε δύο τρόπους υπό τους οποίους θεωρούμε τον κόσμο και ταυτόχρονα δεν μας είναι προς το παρόν δυνατό να τους ενοποιήσουμε με ικανοποιητικό τρόπο σε μια συνεκτική αντίληψη για την πραγματικότητας και τους εκυρούμενους μας. Εξαίτιας αυτού του χάσματος, οι φιλόσοφοι έχουν την τάση να αποδίδουν ανάρμοστη προτεραιότητα είτε στο υποκειμενικό, είτε στο αντικειμενικό τμήμα αυτού του διπόλου, δημιουργώντας μ' αυτόν τον τρόπο μια παραμορφωμένη εικόνα της πραγματικότητας.

Το βασικό ερώτημα με το οποίο αποπειράται να προσεγγίσει τα προβλήματα που θέτουν οι δύο οπτικές γωνίες είναι ποια μορφή αντικειμενικότητας είναι η κατάλληλη για τη σύλληψη των νοητικών καταστάσεων υποκειμένων που διαθέτουν συνείδηση. Πώς μπορούμε να συλλάβουμε τους νόες μας ως απλά και μόνον ένα παράδειγμα πολλών δυνατών μορφών συνείδησης, λαμβάνοντας υπόψιν το είδος της «υποκειμενικής ασυμμετρίας» που συνεπάγεται αυτή η παραδοχή; Ο Nagel απορρίπτει την ιδέα ότι αυτή η αντικειμενική σύλληψη του υποκειμενικού στοιχείου μπορεί να είναι ένα είδος φυσικής αντικειμενικότητας: όλα τα είδη του φυσιοκρατικού αναγωγισμού (της αντίληψης η οποία εξηγεί όλα τα νοητικά συμβάντα μέσω της αναγωγής του σε αντίστοιχα φυσικά) είναι παραπειστικά, επειδή αδύνατούν να αναγνωρίσουν το μη αναγώριμο υποκειμενικό χαρακτήρα του νου – αδύνατούν να συλλάβουν τι νιώθει κανείς όντας ένα συγκεκριμένο είδος ενσυνείδητου υποκειμένου.

Το αδιέξοδο μπορεί να επιλυθεί σύμφωνα με τον Nagel με μια έννοια «νοητικής αντικειμενικότητας», η οποία θα αναγνώριζε την υποκειμενικότητα του νου, αλλά ταυτόχρονα δεν θα θεωρούσε τους

νόες μας ως προνομιούχους. Κάτι τέτοιο μπορεί να επιτευχθεί μέσω της κατασκευής μιας θεώρησης της δικής μας οπτικής γωνίας, η οποία δεν θα προέρχεται απ' αυτήν την οπτική γωνία, αλλά από μια θέα από το πουθενά – μιας θεώρησης η οποία να είναι εκ προσιμίου διαθέσιμη σε πλάσματα με διαφορετική οπτική γωνία από τη δική μας.

Η ενδεδειγμένη φιλοσοφικά στάση, αντί να προσπαθούμε να εξαφανίσουμε είτε την υποκειμενική είτε την αντικειμενική σκοπιά με τα γνωστά παραμορφωτικά αποτελέσματα, θα ήταν να τις αναγνωρίσουμε εξίσου και να προσπαθήσουμε να ζήσουμε με την απορία και τη δυσανέξια που μας προκαλούν. Όπως αναφέρει και ο ίδιος «Ο παραλογισμός ταυτίζεται με το συγκεκριμένο πεδίο και αυτό που χρειάζομαστε είναι η θέληση να συμβιβαστούμε μ' αυτό».

Θα ήθελα εδώ να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όλους όσους βοήθησαν στη μετάφραση αυτού έργου: τον Γιώργο Εηροπαΐδη που στα πλαίσια των σεμιναρίων του μεταπτυχιακού προγράμματος της Φιλοσοφίας και Ιστορίας της Επιστήμης του ΕΜΠ μού το επεσήμανε και υπήρξε ο βασικός εμπνευστής της μεταφραστικής προσπάθειας και τον Στέλιο Βιρβιδάκη, που ως επιμελητής παρακολούθησε εξαρχής την εργασία μου και με υπαρκονή διεξήλθε ολόκληρο το μεταφρασμένο κείμενο· η συμβολή του τόσο στο πλαίσιο της μετάφρασης όρων, όσο και της γενικότερης μεθοδολογίας ήταν ανεκτίμητη.

Χρήστος Σταματέλος
Αθήνα, Οκτώβριος 2000